

К.Ю. Величко

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто тенденції економічної інтеграції України з урахуванням вступу до СОТ, євроінтеграційної спрямованості. Висвітлено актуальність проблеми конкурентоспроможності національної економіки, яка стає фундаментом та формує перспективи країни на світовому ринку. Зроблено акцент на аспекті стимулювання інноваційної складової розвитку як фактора сталого економічного зростання за умов глобалізації.

Рассмотрены тенденции экономической интеграции Украины, учитываемое вступление в ВТО, евроинтеграционную направленность. Освещается актуальность проблемы конкурентоспособности национальной экономики, которая становится фундаментом, формирующим перспективы страны на мировом рынке. Делается акцент на аспекте стимулирования инновационного развития как фактора стабильного экономического роста в условиях глобализации.

Tendencies of economic integration of Ukraine, considering an entry into WTO and European integration orientation are considered in the article. The currency of a competitiveness problem of national economy which becomes the base forming prospects of the country in the world market is consecrated. The emphasis on aspect of innovative development stimulation as factor of stable economic growth in the conditions of globalization is placed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Головною відзнакою розвитку світового господарства на сучасному етапі стала глобалізація, практичним проявом якої виступає зростаюча економічна взаємозалежність країн усього світу в результаті збільшення обсягів та динамізації транскордонних переміщень товарів, послуг, капіталу, трудових ресурсів, тощо. Глобалізація є однією з головних тенденцій сучасної світової економіки, яка впливає не лише на економічні процеси, але й має політичні (внутрішні та міжнародні), соціальні і навіть культурно-цивілізаційні наслідки. Ці наслідки все більше відчують на собі практично усі країни. Глобалізація поставила перед країнами проблему пошуку нових адаптаційних механізмів до вимог сучасного середовища. Процес глобальної економічної інтеграції в умовах становлення постіндустріальної парадигми розвитку світового господарства сприяє посиленню конкурентної боротьби, виникненню її нових форм та методів, що обумовлює модифікацію системи чинників формування конкурентних переваг.

Домінуючою тенденцією світогосподарської системи за таких умов є інтелектуалізація факторів суспільного виробництва, що дозволяє створювати унікальні конкурентні переваги на довготривалу перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика глобалізації та інтеграції економіки розглянуті в наукових працях: В.О. Ананьїна, В.С. Будкіна, З.С. Варналія, В.М. Василенко, В.А. Вергун, А.С. Гальчинський, О.П. Гребельник, Б.В. Губський, М.А. Дудченко, Л.Л. Кістерський, В.П. Клочко, В.Я. Красильчук, П. Кругман, І.І. Лукінова, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон, В.Є. Новицький, В.І. Павлюк, Ю.М. Пахомов, М. Портер, А.М. Поручник, А.П. Румянцев, В.С. Савчук, В.Р. Сіденко, С.І. Соколенко, В.М. Федосов, А.С. Філіпенко, та ін. Серед зарубіжних дослідників теоретичних основ конкуренції, міжнародного конкурентного середовища, причин виникнення конкурентних переваг, шляхів забезпечення високої конкурентоспроможності національних економік, необхідно відзначити праці: К. Айгінгера, В. Андріанова, А. Бранденбургера, Ф. Вірсеми, С. Гареллі, М. Гельвановського, М. Делягіна, С. Ємельянова, Дж. Зисмена, С. Коена, П. Кругмана, В. Кулікова, О. Михайлова, Дж. Мура, І. Накатані, Б. Нейлбаффа, В. Петрова, М. Познера, М. Портера, К. Прахалада, Дж. Прокопенка, Р. Райха, Д. Репкіна, Д. Рікардо, К. Рожкова, Дж. Сакса, А. Сміта, Дж. Стренда, М. Трейсі, Ф. Файнзільбера, Р. Фатхудінова, Г. Хамела, Дж. Харта, Б. Шлюсарчика, та ін. Дослідження інноваційної моделі розвитку економіки, вплив інновацій на економічне зростання та механізм формування інноваційних конкурентних переваг висвітлено в працях: М. Абрамовіца, В. Баумоля, М. Бунчука, С. Глазьєва, Е. Денісона, А. Дагаєва, Ч. Едквіста, Ч. Джонсона, Н. Іванової, Л. Канторовича, Б. Лундвала, Г. Менша, Р. Нельсона, Й. Парка, Н. Розенберга, П. Ромера, Б. Санто, Д. Сахала, Р. Солоу, С. Стерна, Б. Твісса, С. Уінтера, Р. Фостера, К. Фрімена, Дж. Фурмана, Н. Шелобської, Ф. Шерера, Й. Шмуклера, Й. Шумпетера та ін.

Мета та завдання статті. У роботах вітчизняних та зарубіжних вчених аспекти економічної інтеграції України знайшли своє відображення. Проте, відсутні ґрунтовні та комплексні наукові дослідження механізму міжнародної конкуренції, елементи створення та утримання конкурентних переваг в умовах динамізації середовища міжнародної економічної діяльності. Удосконалення потребують сучасні методики оцінки впливу інноваційного фактора на рівень конкурентоспроможності національних економік та характер їх конкурент-

них переваг. Потребує більш детального дослідження проблема розробки ефективної інноваційної стратегії України.

Метою статті є вивчення сутності та ролі інновацій в забезпеченні національної конкурентоспроможності. Дослідження сучасних механізмів формування конкурентних переваг країн на інноваційній основі, а також розробка перспективних напрямів підвищення інноваційної спроможності економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на позитивні боки процесу глобалізації, не можна не звернути увагу на той факт, що прямим наслідком жорсткої конкурентної боротьби є поглиблення розриву у рівнях розвитку між країнами – лідерами світового співтовариства та рештою країн світу, що супроводжується становленням глобального панування розвиненого центру, так званої “тріади”: США, ЄС, Японії. Саме він сьогодні концентрує економічну та політичну могутність, проявом якої є експансія діяльності транснаціональних компаній та зосередження технологічного потенціалу, водночас за іншими країнами зберігається маргінальна спеціалізація на ресурсомістких галузях. Цим обумовлюється актуальність дослідження проблеми міжнародної конкурентоспроможності національних економік, критеріїв її визначення та чинників досягнення.

У розвинених країнах сформувалась інноваційна модель економічного розвитку, яка базується на інтенсивному продукуванні та використанні нових знань, за рахунок втілення яких в освіті, технологіях, організації виробництва, товарах сьогодні досягається від 70 до 85% приросту їх ВВП [3, с.20]. Позитивний вплив інновацій на рівень конкурентоспроможності економіки країни проявляється у зростанні продуктивності праці та доданої вартості, структурному оновленні економіки, зростанні питомої ваги високотехнологічних, наукоємних галузей в структурі виробництва та експорту, підвищенні якості продукції, і, як наслідок, розширенні ринків збуту.

Головна увага сучасних концепцій зосереджена на тому, як вийти на міжнародний ринок, як зайняти достойне місце у міжнародних економічних відносинах. Саме тому пріоритетними напрямками економічної політики України за умов глобалізації виступають:

- реструктуризація економіки;
- формування економіки відкритого типу;
- системна ринкова трансформація;
- сприяння руху факторів виробництва;

- посилення уваги до економіко-правових механізмів інноваційної діяльності;
- активізація участі у роботі міжнародних інститутів та організацій.

Поглиблення міжнародної інтеграції України після вступу до СОТ та розширення ЄС, якісно новий етап євроінтеграції у процесі підготовки та реалізації нової посиленої Угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС актуалізує проблему конкурентоспроможності економіки. Проте, курс на лібералізацію зовнішніх відносин не реалізує конкурентні переваги України в повному обсязі. Значна залежність експортноорієнтованих галузей економіки України від енергоносіїв дедалі знижує їх конкурентноздатність, третина національного виробництва України знаходиться під дією зовнішніх економічних зв'язків. Доцільність лібералізації зовнішньоекономічних відносин мала б бути досліджена на перших етапах відкриття кордонів, оскільки далеко не однакові умови та розбіжності обумовлювали суттєву різницю між економічними системами України та високорозвинених країн. Показники розвитку української економіки порівняно із найбільшими торговельними партнерами свідчать про недоречність беззастережного відкриття кордонів. А враховуючи реальні проблеми, достатньо сміливими виглядають конкретні терміни, визначені щодо інтеграції України в європейське співтовариство [7, с.18].

Крім того, вплив процесів глобалізації на національну економіку досить складний та суперечливий. Існують як позитивні, так і негативні боки. До позитивних боків, можна віднести можливість брати безпосередню активну участь в обговоренні режимів регулювання міжнародних економічних відносин – це, по-перше. По-друге, відбудеться скорочення витрат на здійснення зовнішньоекономічних операцій, що є дуже важливим, оскільки загальне підвищення цінової конкурентоспроможності українських виробників найактуальніше питання сьогодення. Цим самим наша країна виконає одну з головних умов поглиблення відносин з Європейським союзом та отримає можливість захисту інтересів України та її підприємств відповідно до міжнародних форм та процедур, що мінімально залежать від коливання політичних відносин з тією чи іншою країною. Забезпечення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів за рахунок приєднання країни до загальноприйнятих у світі регулятивних норм також є однією із позитивних боків. Саме іноземне інвестування спроможне збільшити можливості входження країни до великих міжнародних коопераційних проектів, що в перспективі можуть забез-

печити істотне підвищення конкурентоспроможності та розширити можливості більш вільного доступу до зарубіжних ринків за рахунок зменшення тарифних і нетарифних бар'єрів. Але для України стратегічно важливою метою має стати стимулювання структурних реформ усередині країни, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності у відкритому ринковому середовищі. На жаль, сьогодні Україна недостатньо залучена до цих процесів (значно відстає від провідних держав світу в галузі інформатизації та розвитку інформаційних технологій; перебуває лише на початку формування власних ТНК, конкурентоспроможних на глобальному рівні й здатних до здійснення глобальної стратегії розвитку, тощо).

Ми згодні з думкою, що покращити становище України на світовому ринку можливо завдяки застосуванню ефективної інноваційної та зовнішньоекономічної політики. За умов глобалізації, головним завданням інноваційної політики має стати забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, вдосконалення механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, поширення інновацій по всіх сферах економіки.

Тому, на нашу думку, важливим є виконання наступних елементів:

- під час розробки інноваційної політики держави необхідно спиратися на концепцію технологічного динамізму, якої дотримуються більшість розвинених країн на сьогоднішній день (важливим показником інноваційності економіки є обсяги і структура зовнішньої торгівлі. Сьогодні частка вітчизняної наукомісткої продукції на світовому ринку становить близько 0,01 %, що не відповідає як науково-технічному потенціалу регіонів України, так і провідним тенденціям розвитку сучасної світової економіки);

- метою інноваційної політики повинно бути підвищення взаємозв'язків між наукою, технікою, ринком, освітою;

- при розробці власної інноваційної і промислової політики необхідно аналізувати і використовувати позитивний досвід країн з високим рівнем інноваційного розвитку (Японія, США, країни ЄС, Китай). Технологічний розвиток і сильні конкурентні позиції країни на світовому ринку можна забезпечити через: збереження і відтворення науково-технологічного потенціалу: інтеграцію та мобілізацію приватного і публічного капіталу; інвестиції в основний капітал; високий рівень науково-освітньої системи; перехід від трудомістких до наукоємних виробництв.

– розширення ЄС міжнародне інноваційне співробітництво як засіб економічного зростання прикордонних регіонів та інтеграції України в європейський науково-дослідницький простір. З метою створення належного інституційного забезпечення та раціоналізації науково-технічної співпраці з країнами ЄС доцільно запровадити інноваційну модель транскордонного співробітництва, що являє собою сукупність економічних суб'єктів, органів державного управління, недержавних організацій територій різних країн, діяльність яких спрямована на розробку, впровадження, комерціалізацію інновацій;

– приділити увагу функціонуванню виробничого комплексу, що за ринкових умов передбачає відносин та посилення інтеграційних процесів передбачає: залучення до взаємовигідної співпраці спеціалізовані ринкові інститути; поступову корпоратизацію підприємств; посилення регулюючого впливу органів влади різних рівнів, що прискорить оборотність капіталу, активізує інноваційні процеси, дозволить сформувати прозорий ринок продукції та підвищити рівень мотивації працівників до інноваційної діяльності;

– з метою підвищення ефективності фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності залучати також небюджетні кошти (кошти венчурних, інвестиційних та пайових фондів). Диверсифікація джерел фінансування дозволить знизити високий ризик інноваційної діяльності за рахунок його розподілу між усіма учасниками. Готовність держави брати частину ризику інвестування у науково-технічну сферу створить належні умови для розвитку науково-технічного, інноваційного підприємництва та сприятиме залученню позабюджетних коштів у наукомісткі інноваційні проекти;

– перспективи відтворення інтелектуального потенціалу передбачають: впровадження "економіки знань" в усі сфери життєдіяльності; забезпечення населення високоякісними та доступними освітніми послугами; дотримання законів щодо розвитку освіти і науки; зміцнення матеріально-технічної бази освіти і науки; формування нової динамічної моделі фінансування освіти і науки.

Висновок. Саме сьогодні у сучасній світовій економіці проходить переоцінка: від економічної спрямованості суспільство переходить до інноваційної спрямованості, яка стає фундаментом, що формує перспективи країни на світовому ринку. Якщо Україна хоче стати повноцінним суб'єктом глобальної економічної діяльності, необхідним є сприяння сталому економічному зростанню за умов активного розвитку інноваційної складової.

Список літератури

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні [Текст] : закон України : від 16.01.2003.
2. Про наукову і науково-технічну діяльність [Текст] : закон України : від 13.12.1991.
3. Зарубежний опыт стимулирования инновационной деятельности [Текст] / Г. Андрощук // Бизнес-информ. – 2006. – № 1. – С. 19.
4. Інноваційний менеджмент [Текст] : Навчальний посібник / Н. Власова, А. Краснокутська – К., 2002. – 589 с.
5. Інноваційні процеси в глобальному середовищі [Текст] : навчальний посібник / Б. Губський. – К. : Наукова думка, 2002. – 390 с.
6. Основи інноваційної діяльності [Текст] : підручник для студентів ВУЗів / М. П. Денисенко – К. : Алерта, 2003. – 338 с.
7. Підтримка інноваційної діяльності. Досвід економічно розвинутих держав та України [Текст] / П. Лаперчук // Юридичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 18.
8. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання [Текст] : навчальний посібник / Т. О. Лисенко. – Л. : Просвіта, 2005. – 489 с.
9. Стимулювання інноваційного процесу на підприємствах [Текст] / О. М. Тимонін // Фінанси України. – 2004. – № 2. – С. 53.
10. Г. Чумаченко Актуальні питання міжнародного економічного співробітництва України в науково-технічній сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://justinian.com.ua>>.
11. Веб-сайт технопарку „ІЕЗ ім. С. О. Патона” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.tp.paton.kiev.ua>>.

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.

© К. Ю. Величко, 2009.

УДК 303.832.33

А.О. Гріщенко, асп.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЧИННИКІВ, ЩО НА НИХ ВПЛИВАЮТЬ

Досліджуються теоретичні засади щодо розуміння сутнісної характеристики ризиків і фінансових ризиків зокрема. Акцентується увага на оцінці чинників, що спричиняють їх виникнення та формується власне бачення характеристики фінансового ризику.

Исследуются теоретические основы относительно понимания сущностной характеристики рисков и финансовых рисков в частности. Акцентируется внимание на оценке факторов, которые содействуют их возникновению, и формируется собственное видение характеристики финансового риска.